

Kulturminnesmärkta milstenar från 1600-talet

Var Du än bor inom tidningens spridningsområde, har Du någon gammal kulturväg i närheten. Varför inte stressa av en dag med en cykeltur på någon av dem? Du kan till exempel välja delar av den väg de nyvalda kungarna red fordomdags, från Mora stenar i Uppland ner genom de olika landskapen för att godkännas av "lagkloka män" vid varje landskapsgräns.

För vår bygd är en teori att östgotar och smålänningar möttes vid Uppgrena vilket i så fall skulle utgöra "mittskogen på Holaveden" som i äldre skrifter omnämndes som mötesplats.

Kung Karl IX

Den siste kung som red denna så kallade Eriksgata var Karl IX, som red densamma 1609. Alf Henriksson har skrivit om de svenska kungarna med namnet Karl, om Karl IX skriver han:

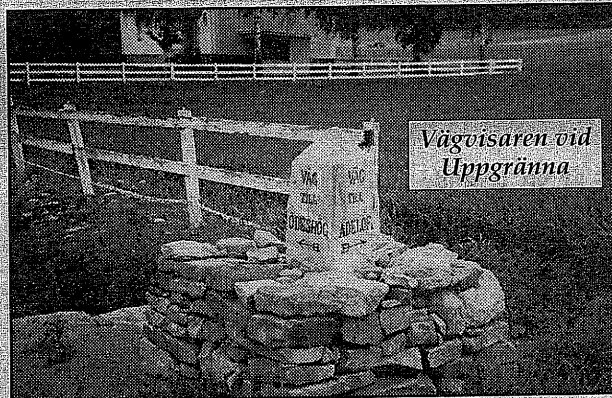
Sén kom Karl den nionde, han satt på en tribun och ställde till ett blodbad i Linköpings kommun. Han var den ilsknaste monark som gamla Sverige haft, och följde katoliker av all sin mannakraft.

När i mitten av 1600-talet

"vägarna var rödda" fastställdes i en förordning för gästgivar-skjutsarna som fick betalt efter mil. Många av dessa äldsta stenar var av trä varför de flesta är borta. En så kallad Frihetsmilsten av grå kalksten finns invid gamla E 4 på Strands ägor i Skärstad. Den tros vara uppsatt på 1620 - 1630-talen. Dylrika stenar hade med adelns privilegier och böndernas utskylder att göra.

Milstenar sattes upp

På 1770-talet stadgades att 1 mil, 1/2 mil och 1/4 milstenar skulle sättas upp. Det är mest dessa stenar vi alltjämt ser intill de gamla vägarna. Från 1942 är de klassade som kulturminnesmärken. Glädjande nog är de restaurerade genom vägverkets och de olika kommunernas försorg under

1980 - 1990-talen.

En del minnesstenar finns också bevarade, t.ex. vid Rudu frälsegård i Skärstad. En över två meter hög stn minner där om att kronprins Gustaf (sedemera kung Gustaf III) värdes ha gästade gården 1770, och under dess låga tak övervarit middagsstunden. Inhuggen text täcker nästan hela stenen - läs den då Du kommer dit. I Råby f

finns en sten med följande text:

Pet Brahe C.I.W Anno 1680. (G.I.W betyder "Greve till Visingsborg"). På baksidan av stenen står angivet: I MYL. I Ödeshög finns en sten med samma text på framsidan och 1/2 MYL på baksidan. Det lär för övrigt finns minst två likadana stenar till i Östergötland varav den ena i Kråkeryd.

Vägvisarstenar

Vägvisarstenar förekommer även. En sådan sten hade varit försvunnen i 35 - 40 år alltsedan den demolerats svårt av en bil. 1994 lyckades några hembygdsvänner åter finna samtliga delar till stenen i ett dike vid Uppgrena. Stenen lagades och står uppsatt på ett postament och visar vägen till Ödeshög och

Adelöv som den gjort förr under många år. Dess läge var känsligt så länge riksettan gick där förbi.

En annan vägvisarsten återfanns också för något år sedan och finns nu uppsatt på sin plats vid Linderås kyrka, den har texten: "Till Trehörna kyrka". Den vägen är en mycket gammal grusväg, av vägverket klassad som "mycket bevarandevärd" i deras bol "vägen i kulturlandskapet", som utkom 1994. Den vägen finns omnämnd som "En mindre sträckeväg" på Norra Vedbo härads-karta upprättad 1683 av J. Duiker. Sträckningen är alljämt densamma som då, den slingrar sig fram genom det bitvis mycket ålderdomliga landskapet.

Böndernas skyldigheter

Ett flertal väghållningsstenar minner om de sträckor varje gård hade att sköta underhållet på såväl sommar som vinter. Vi kan nog inte idag sätta oss in i vilket "påhäng" detta var för den enskilde bonden. Till yttermera visso kom Länsman och synade vägen och det var inte allud säkert att den blev godkänd.

En annan skyldighet bö-

nderna hade var att ställa upp med skjutsar då så erfordrades. Man har berättat att då ankedrottning Desideria i sept. 1848, reste med så kallad kungsskjuts från Skåne till Stockholm (cirka 70 mil) uppbadades mer än 3200 hästar. Det skulle gå undan varför man bytte hästar ofta. Många bönder klagade över att de fick sina hästar sönderkörda och förstörda för all framtid. Då hjälpte det föga att de fick betalt för skjutsen.

Ja, detta är en liten återblick och den del handlinger och minnen från våra vägar. Genoga akt på de olika minnesmärken och stenar. Du passerar under cykelturen. **Lycka till!**

Andra, mindre fredliga tilldragelser som hänt på våra vägar får vi återkomma till en annan gång. Till exempel under 1560-1570-talen då danskarna, med Daniel Rantzau i spetsen, härjade, brände och förstörde var de drog fram.

Glad Pingst och trevlig sommar!

Önskar Elsie i Adelöv

